

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

У ХХІ столітті здійснюється переорієнтація системи вищої освіти на нові цінності, які визначаються гуманізацією педагогічного процесу і міжособистісними відносинами. Оновлення всіх галузей життя в умовах ринкової економіки зумовлює посилену увагу вчених і педагогів до проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців, формування в них соціальної та трудової активності. Освіта є такою галуззю соціальної сфери, де стійкий розвиток інноваційної діяльності має розглядатися як процес відтворення людського капіталу на розширеній та інноваційній основі, що, на думку багатьох вчених, дає більший дохід державі та працедавцям, ніж використання матеріального капіталу.

Провідними принципами інноваційного шляху розвитку вищої освіти в нормативних державних документах визначено такі, як: гуманізація, гуманітаризація, фундаменталізація, демократизація, варіативність, міжнародна інтеграція та інноваційний менеджмент, покликані забезпечити її конкурентність у європейському та світовому просторі, виховання майбутніх фахівців, здатних навчатися впродовж життя й мобільних на ринку праці. Але чим інтенсивнішими є інноваційні перетворення, чим більшу частину освітньої системи ВНЗ вони охоплюють, тим складніше забезпечити ефективність здійснюваних перетворень, що викликає необхідність розробки спеціальної системи управління інноваційним розвитком (УІР) навчального закладу.

Використання інноваційних технологій для активізації навчального процесу спричинило за собою і зміну структури його організації, що призвело до впровадження в практику модульного навчання, що зумовило зміни в системі професійної підготовки фахівців (розробку нових програм, стандартів, тестів та ін.)

Питання розробки та впровадження освітніх та педагогічних технологій навчання й виховання в цілому розглядали В.Боголюбов, М.Горчакова-Сибірська, В.Гузєєв, І.Зязюн, Т.Назарова, А.Нісімчук, А.Савельєв, Г.Селевко, В.Сластьонін, І.Смолюк та ін. Безпосередньо технології навчання у вищих навчальних закладах різного рівня вивчали В.Беспалько, В.Бондар, Г.Бордовський, О.Гаврилюк, О.Долженко, В.Євдокимов, В.Ізвозчиков, М.Кларін, О.Коваленко, Н.Корсунська, О.Околелов, І.Прокопенко, А.Слободянюк, О.Філатов, Д.Чернилевський, Ф.Янушкевич.

Отже, актуальність впровадження інноваційних педагогічних технологій для підвищення фахової підготовки студентів не викликає сумнівів, це зумовлює необхідність теоретичного і практичного обґрунтування системи використання інновацій у навчальному процесі ВНЗ, які здатні забезпечити ефективність формування компетентності та професійних умінь студентів.

Термін «педагогічна технологія» з'явився в освіті порівняно недавно. Щодо навчального процесу його було вжито у 1886 р. англійцем Джеймсом Саллі (1842—1923) [3]. Однак дискусія з приводу того, чи існує в природі педагогічна технологія як певний інструмент навчання й виховання, яким може оволодіти кожний педагог, триває дотепер. У ній окреслилося дві принципові позиції. Прибічники однієї переконані, що виховання й навчання є творчими процесами, інтуїтивним осягненням світу іншої людини і відповідним впливом на цей світ. Їх опоненти доводять, що педагогічний процес має інструментальний характер. Його мета полягає у вихованні особистості із заздалегідь заданими властивостями.

Одним із перших оприлюднив ідею технологізації навчального процесу видатний чеський мислитель-гуманіст, педагог, громадський діяч Ян-Амос Коменський (1592-1670), стверджуючи, що школа є майстернею, «живою типографією», яка «друкує» людей. Технологія навчального процесу, за переконаннями Я.-А. Коменського, повинна гарантувати позитивний результат навчання. Функціонально вона має бути своєрідною дидактичною машиною, яка, за умови правильного користування нею, забезпечувала б очікуваний результат. Для цього слід чітко окреслити цілі, вміло вибрати засоби, встановити жорсткі правила їх використання. Усе це свідчить, що Я. А. Коменський розглядав технологізацію як важливий засіб впровадження провідних дидактичних принципів.

Термін «технологія освіти» виник за кордоном і був пов'язаний з активізацію навчального процесу у зв'язку з появою можливості широкого впровадження в навчання технічних засобів та обчислювальної техніки.

Під педагогічною технологією слід розуміти вивчення, розробку й системне використання принципів організації навчального процесу на основі новітніх досягнень педагогіки, психології, теорії управління та менеджменту, інформатики, соціології тощо для розробки таких засобів навчання, що підвищують ефективність навчального процесу» [6, с. 55]. Педагогічна технологія може бути різних рівнів, до неї входять учасники процесу навчання, система теорій, ідей, засобів і методів організації навчальної діяльності, що забезпечують усі аспекти засвоєння знань і практичних умінь.

Термін «інновація» означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Поняття «технологія» виникло у світовій педагогічній практиці

також як протиставлення існуючому поняттю “метод”. Недолік методу полягає в його негнучкості та статичності [5].

Отже, «інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому «педагогічні технології» пов’язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо» [2, 4]. Педагогічна технологія – це цілеспрямована система.

В Україні дослідженням та впровадженням інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес займаються провідні педагоги [1, 3, 5, 6]: К. Бондарева, Л. Буркова, Р. Гуревич, І. Дичківська, М. Єменко, І. Зязюн, О. Іонова, О. Козлова, Г. Лаврентьєва, Л. Макрідіна, В. Паламарчук та інші.

В основі сучасних педагогічних технологій лежать ідеї великих педагогів минулого: Я.-А. Коменського (принцип природовідповідності), Ж.-Ж. Руссо (ідея вільного розвитку), І. Песталоцці (поєднання в навчанні наукових знань і гармонійного розвитку), К. Роджерса (пізнання через досвід), І. Гербарта (активність учня, яким керує вчитель), А. Дістервега (принципи самодіяльності та самореалізації), Дж. Дьюї (активна роль учнів у навчальному процесі). Таке поняття, як «освітня технологія» використовувалось у 30-х роках ХХ ст. у педології та наукових працях з рефлексології (В. Бехтерєв, І. Павлов, О. Ухтомський, С. Шацький) [3, 5].

У нашій країні цей аспект вищої професійної освіти знайшов відображення в роботах В.А. Сластенина, О.С. Полат, Г.А. Китайгородської. Особливу увагу в системі професійної освіти приділяється такій інноваційній технології (заснованій на широкому застосуванні засобів мультимедіа) як дистанційне навчання, що докладно розглянуто в дослідженнях М.С. Іванової, А.П. Платонова, А.С. Мінзова та ін.

Значний внесок у розробку інноваційних технологій, що використовуються для формування професійних умінь студентів, внесли Г.К. Селевко, С.М. Архангельський, В.П. Беспалько, Г.А. Цукерман та інші дослідники, в роботах яких розглядався вплив окремих технологій на розвиток тих чи інших професійних умінь [6].

Спільним в усіх визначеннях є спрямування педагогічної технології на підвищення ефективності навчального процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів навчання. Педагогічна технологія функціонує як наука, що досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система засобів, принципів і механізмів, які застосовують у навчанні, і як реальний процес навчання. Не менш поширений погляд на неї як на конструкцію, стратегію, алгоритм дій педагога, організацію педагогічної діяльності. Але як би її не розглядали, головне в педагогічній технології — розроблення, деталізація інструментальних

аспектів педагогічного процесу. Створення нової технології, як правило, є наслідком незадоволення результатами навчання й виховання, а також неефективністю педагогічної діяльності як професійного експромту.

Потреба в розробленні технологічних конструкцій виникла у зв'язку з ідеєю управління педагогічним процесом. Реалізація її стала можливою на основі системного підходу, що дає змогу порівняти різноманітні педагогічні вміння, які у своїй сукупності гарантують результат.

Розробленню нової технології, як правило, передують нові потреби суспільства, наукові відкриття або результати наукових досліджень.

Процес становлення нової педагогічної технології у декілька етапів [3, 5]:

виникнення суспільної потреби;

фундаментальних досліджень в галузі психології;

прикладні психолого-педагогічні дослідження;

розроблення нових технологій;

відображення новостворених технологій у навчально-програмній та навчально-методичній документації.

Термін «педагогічна технологія» з'явився в освіті порівняно недавно. Стосовно навчального процесу його вжив у 1886 р. англієць Дж. Саллі (1842–1923) [2, 4]. За сучасною «Енциклопедією освіти» «педагогічні технології – технології, які забезпечують перетворення педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямовану діяльність усіх його суб'єктів».

Отже, відзначимо, що останнім часом увійшов у вжиток термін «інноваційна педагогічна технологія». Одні дослідники тлумачать його як цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження в практику прийомів, способів педагогічних дій і засобів, які охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів, інші – як комплексний, інтегрований процес, що охоплює суб'єктів, ідеї, способи організації інноваційної діяльності і забезпечує результативність нововведення. За іншими підходами до інновацій зараховують не просто створення нових засобів, а й сутнісні зміни, які виявляються в новому способі діяльності, стилі мислення. У цьому контексті вважають інноваційними підходи, що перетворюють характер навчання щодо його цільової орієнтації, взаємодії педагога і учнів, їх позиції в навчальному процесі.

Бібліографічні посилання

1. Кремень В. Г. Система освіти в Україні // Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін. / За ред. В. Г. Кременя. - К.: Наукова думка, 2003. - 853 с.
2. Український педагогічний словник / За ред. С. У. Гончаренка. – К. : Либідь, 1997. – 563 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – С.11, 58
4. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С.7, 661.
5. Буркова Л. Технології в освіті / Л. Буркова // Рідна школа, 2001, лютий. – С. 18–19.
6. Алексеева М. Б. Системное управление подготовкой профессионалов (методология и методы) / М. Б. Алексеева. – СПб., 1977. – 264 с.